JOBIG Journal of Business, Innovation and Governance
ISSN 2717-9559 dergipark.org.tr/tr/pub/jobig
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

BULGARİSTAN AHALİ GAZETESİNDEN MİLLÎ MÜCADELEYE DAİR BİR KESİT*

A SECTION FROM THE AHALİ NEWSPAPER OF BULGARIA ON THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE*

Nilgün Nurhan KARA
Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-6168-5996, nilgunnurhan.kara@ikcu.edu.tr

Kabul Tarihi / Accepted: 4 Ağustos 2026

İletişim / Correspondence: Nilgün Nurhan KARA

Benzerlik Oranı/ Plagiriasim: %16

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Osmanlı Devleti topraklarında işgaller başlamıştır. İzmir'in işgaliyle ateşlenen Anadolu'daki kıvılcım 9 Eylül 1922'de Türk ordusunun yine İzmir'de zafere ulaşmasına, bağımsızlığın sağlanmasına kadar devam etmiştir. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından başlayan işgaller karşısında kalan bu topraklardaki millet ıstıraplı günleri yaşamak zorunda kalmıştır. Türk milleti bu işgalleri kabul etmeyerek harekete geçmiş ve önce Kuvâ-yı Milliye, sonrasında kurulan düzenli ordu ile İstiklâl Mücadelesi'ne girişmiştir. Millî Mücadele döneminde basın mevcut gelişmelerin takip edilmesinde önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Türkiye'de bu dönemde çıkan gazetelerle birlikte Bulgaristan'da Türklerin sesi olarak Ahali gazetesinin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu gazetede Millî Mücadele'de Anadolu'da işgalci kuvvetler olarak bulunan Yunanlılara dair haberlerde farklı konular ele alınmak suretiyle dikkat çekildiği görülmektedir. Çalışma ile Ahali gazetesinin elimizdeki mevcut nüshalarında yer verilen yazılar değerlendirilerek Millî Mücadele'ye dair haberler etüt edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahali, Millî Mücadele, Bulgaristan, Basın, Türkler

JEL Kodları: M30, M31

ABSTRACT

Following the signing of the Armistice of Mudros at the end of the First World War, occupations began in the territories of the Ottoman Empire. The spark ignited in Anatolia with the occupation of İzmir continued until 9 September 1922, when the Turkish army once again achieved victory in İzmir, securing independence. In the face of the occupations that followed the Armistice of Mudros, the population of these lands was compelled to endure days of great suffering. Rejecting these occupations, the Turkish nation took action and embarked upon a struggle for independence, first through the Kuva-yi Millîye (National Forces) and subsequently through the regular army that was established thereafter. During the period of the Turkish War of Independence, the press constituted one of the key sources for monitoring ongoing developments. Alongside the newspapers published in Turkey during this period, the Ahali newspaper—serving as the voice of the Turks in Bulgaria—held a significant place. It is observed that this newspaper drew attention to various issues concerning the Greeks, who were present in Anatolia as occupying forces during the War of Independence, by addressing a range of different issues about them. This study examines the available issues of the Ahali newspaper and analyzes the reports related to the War of Independence contained therein.

Keywords: Ahali, Turkish War of Independence, Bulgaria, Press, Turks

JEL Codes: M30, M31

**İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeler Koordinatörlüğü, 2018-GAP-SBBF-0014 numaralı proje kapsamında yazarın kendi çalışma bölümünden üretilmiştir.*

Giriş

Basının toplum üzerindeki etkileri oldukça önemli olup özellikle yaşanılan toplumda azınlık olarak kabul edilen kişilerce yayımlanan gazete ve dergiler ayrı bir öneme sahiptir. Gazete ve dergiler birincil kaynak görevi görmemekle birlikte objektif veya subjektif olarak içinde bulundukları dönemi yansıtmakta ve edindikleri amaç doğrultusunda hedef kitlesini bilgilendirmekte ve bilinçlendirmektedir (Hasanoğlu, 2022: 345).

Osmanlı Devleti'nin Avrupa kıtasındaki kültürel açıdan önemli merkezleri olan Balkan şehirlerinde Türkçe basın yayın hayatı 1800'lü yılların son çeyreğinde başlamaktadır. 19 ve 20. yüzyıllarda karmaşık siyasî ilişkiler ve bu ilişkiler sürecinde meydana gelen göçlerin, sosyal dalgalanmaların olumsuzluklarına rağmen etkileri günümüze kadar devam etmektedir. Son iki yüz yıl boyunca karşılaşılan güçlüklere rağmen Balkanlarda Türkçe gazetecilik geleneğinin, ideal sahibi ve mücadeleci aydınların gayretiyle yaşatıldığı görülmektedir. Bu dönemde Bulgaristan Türkleri tarafından çıkarılan süreli yayın sayısının 190'ı bulduğu ifade edilmektedir (İslam, 2001: 53). Görüldüğü üzere basın, çok yönlü ve çoğunlukla evrensel tarihî bilgi ile araştırmacıyı buluşturması açısından geçmişteki gelişmelerle ilgili bilginin değerli kaynaklarından biridir (Yaşarov İsov, 2016: 103).

27 Kasım 1919 tarihindeBulgaristan'ın imzaladığı Nöyyi Antlaşması'nın ardından Yunanistan, Batı Trakya'yı ilhak etmiş ve bu daha sonra yasal hale getirilecektir. İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşmasının esaslarını belirlemek üzere 19-26 Nisan 1920 tarihleri arasında İtalya'nın San Remo kentinde toplanmıştır. Bu toplantıda alınan kararlardan biri de Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi olmuştur. 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı yönetiminin imzaladığı Sevr Antlaşması'nda yer alan bu öneri ile İngiltere Balkanlarda kendi üssü durumunda bulunan Yunanistan'ı kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır. Bu karar Türk ve Bulgar halkları üzerinde derin bir memnuniyetsizlik meydana getirmiştir. Özellikle Bulgaristan'ın Dedeağaç Limanı'ndan Ege Denizi'ne açılmadan yoksun bırakılması Bulgarları Türklere yakınlaştıran bir rol oynamıştır. Bulgaristan'ın, Türk hükûmetine destek sağlayarak Trakya'nın bir kısmının kendisine verilmesini sağlayabileceği değerlendirilmiştir (Ertürk, 2005: 19).

Stefan Velikov'a göre, Türk topraklarının İtilaf kuvvetleri tarafından işgali ile Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan Kurtuluş Savaşı, Bulgaristan'daki tüm siyasi çevreler tarafından olmasa da Bulgar halkından genel bir destek görmüştür (Velikov, 1964: 70, aktaran Ertürk, 2005: 19).

İzmir'in 15 Mayıs 1919'da işgali, Batı Anadolu'da üç yılı aşan bir askerî varlığın başlangıcı olmuş, Yunan ilerleyişi bölge halkı için ağır bir işgal tecrübesi doğurmuştur. Süreç, 9 Eylül 1922'de Türk ordusunun İzmir'e girmesiyle kapanmıştır. İngiltere'nin siyasi ve askerî desteği, Yunan ordusunun Anadolu'daki hareket alanını belirleyen temel etken olmuştur.

Dönemin gelişmelerini takip etmenin ve bu gelişmelerin kamuoyundaki karşılığını ölçmenin başlıca yollarından biri basındır. Bulgaristan Türklerinin yayın organı olan Ahali gazetesinin elde bulunan nüshaları, Anadolu'daki mücadelenin sınır dışındaki Türk topluluklarına hangi çerçevede aktarıldığını göstermesi yönünden ayrı bir değer taşımaktadır. Gazetenin Yunan ordusuna ilişkin haberleri, cephe gelişmelerinden diplomatik temaslara ve işgal bölgelerindeki uygulamalara kadar geniş bir konu yelpazesine yayılmaktadır.

Ahali gazetesi ve Millî Mücadele'ye Dair Değerlendirmeler

Gazetenin başyazarı Mehmet Behçet tarafından kaleme alınan makalede Yunanlıların bundan sonra kendi başlarına kaldıkları belirtilmekte, *"İngiliz devleti -iki müttefikinin rollünden vaz geçdiğini gördükden sonra- şüphe var mı ki oda aynı eseri iktifa edecek ve Yunan ordularını, Yunan hazinelerine akıttığı oluk oluk paraların önüne bir sed çekecektedir."* (Behçet, 1921: 1) değerlendirmesinde bulunmakta ve 1921 yılına gelindiğinde artık İngiltere'nin Türkiye coğrafyası üzerine izlediği siyasetin planladığı gibi yürümediği Bulgaristan Türklerine basın yoluyla duyurulmaktadır.

29 Teşrîn-i Sânî 1921 tarihinde "*Yunanistan'ın Yeni Sulh Şartları"* başlığı ile üç maddeden oluşan bir haberin paylaşıldığı görülmektedir. Haberde, Gunaris ile Baltacı arasındaki görüşmelerde bu maddeler üzerinde barışa taraftar oldukları bildirilmektedir. Maddeler şu şekilde sıralanmıştır:

"1-Yunan ordusu Anadolu'yu derhal tahliye edecek ve Türkiye'den ekalliyetlerin hukuki temin edilinceye kadar garbi Avrupalı biri İzmir'e vali tayin olunacak.

2- Trakya'da Midye- Enez hattı Türk- Yunan hududunu teşkil edecek.

3- Midye- Enez hattı ilerisinde Türkler ve Yunanlılar arasında bi taraf bir mıntıka tesis edilecektir." (Ahali, 29 Teşrîn-i Sânî 1921: 1)

Gazetenin bu sayfasında dikkat çeken bir konu ise yukarıda üç maddede özetlenen ve antlaşmaya varıldığına dair fikir beyan edilen haberin hemen altında Bursa'dan İstanbul'da yayımlanan Rumca gazetelere çekilen telgrafa yer verilmesidir. Bu telgrafta *"Gunaris'in Anadolu meselesinde fazla müsaid davranması buradaki orduyu ihtilale düşürmüştür. Yüksek rütbeli zabitanla küçük zabitler bu harekâta tamamen iştirak etmektedirler. Efrad ve zabitan Yunanistan'a döndükleri zaman kendilerini işbu felaket uçurumlarına sevk edenlerden kanlarının hesabını soracaklarını söylemektedirler."* (Ahali, 29 Teşrîn-i Sânî 1921: 1) denilmesi daha sonraki günlerde Yunanistan'da meydana gelecek gelişmelerin habercisi gibidir. Aynı tarihli gazetenin ikinci sayfasında Rumca gazetelerin *"Londra hükümetinin Yunanistan'a iki buçuk milyon sterlin lirası derecesinde bir itibar açacağını"* (Ahali, 10 Kânûn-ı Evvel 1921: 2) bildirmesi iktisadi açıdan da Yunanistan'ın ihtiyaç duyduğu desteğe işaret etmektedir.

Bu süreçte kaleme alınan bir yazının konusu ise Millî Mücadele dönemi basınında sıklıkla haber konusu olan Yunanlıların Türk halkına karşı giriştikleri zulümdür. Haberde son günler zarfında Yunanlılar Kırk Kilise çevresinde "sulh" bahanesiyle özellikle de "dağ kolunu sıkıştırmağa" ve İslam ahalisinin maruz kaldığı muameleler vurgulanmaktadır. *"Nahiye merkezi olan Dereköy, içinde bulunan Yunan kıtaatı tarafından abluka edilerek erkekler camiye toplatdırılmış ve kendilerinden sulh taleb edilmişdir. Yunan işgalini müteakib silahları umumen teslim oldukları cihetle biltabii verememişlerdir. Bundan muğbir olan kumandan ileri gelenlerinden Şerif Efendi ile muhtar Mehmed Ağayı ve aşçı Mehmed ağayı mahfuzen Kırk Kilise'ye göndermiş ise de elan merkumunun Kırk Kilise'ye vasıl olmadıkları ve hayatları hakkında hiç bir kayda tesadüf edilmediği için köylülerce vuku bulan tahkikat neticesinde zavallıların Kuru Köy civarında Kireçlik nam mevkide her üçünün feci suretde öldürüldükleri görülmüşdür."* (Ahali, 10 Kânûn-ı Evvel 1921: 2) bilgisi paylaşılmaktadır. İşgal altında yaşamak ifadesinin dile kolay bir ifade olduğu burada aktarılan olayda bir kez daha görülmektedir. Arşiv belgelerinde Yunanlılar tarafından işgal ettikleri yerlerde Türk halkının maruz kaldığı, insan hayatına mal olan bu ve benzeri pek çok olayı içeren belgeler bulunmaktadır.

Gazete sayfalarında ölüm haberlerine yer verilirken Türkiye Büyük Millet Meclisi Yunanistan'ın teklif etmiş olduğu sulh şartlarını müzakere ederken Yunanlıların şimdiye kadar işgal eyledikleri Türk memleketlerinde ifa eyledikleri tahribat karşılığında iki yüz seksen milyon sterlin lirası tazminat vermelerine dair haber paylaşılmaktadır. Yine bu haberlerle birlikte köklü haber ajanslarından biri olan Havas'a dayanılarak Yunan ordusunun yüksek rütbeli dört zabitanının Türkiye Büyük Millet Meclisi ile temas amacıyla Ankara'ya hareket ettiği bilgisi paylaşılmaktadır (Ahali, 10 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

"Anadolu muharebatında şayanı azime verdikden sonra harbe fasıla vermek Yunan ordusunun kıymetini tenkıs edeceği dolayısıyla Yunan Erkân-ı Harbiyesi böyle bir mütareke akdine şiddetle muhalefet ediyorlar… Aynı gazetenin telgrafı Türklerin dahi gayr-i muayyen bir mütarekeyi kabul etmediklerini haber veriyor ve netice itibarıyla işbu mütareke fikri sukut ederek Türklerin yapacakları taarruz harekâtına hazırlanmakda olduğunu ilave ediyor." Burada görüldüğü üzere barış ve taarruz haberleri gazete haberlerinde beraber yer almaktadır. Burada *"Sözün Doğrusu"* başlığı altında bir İngiliz gazetesinde yer verilen *"Yunanlılar hiçbir zaman İstanbul'a sahib olamazlar. İstanbul hâkimiyeti onlar için daima tatlı bir hülya olub*

kalacaktır." ifadeleri de Yunanlıların bu dönemde nasıl görüldüklerine dair bilgi vermektedir (Ahali, 10 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

Türk kuvvetlerinin hazırlıklarına dair yapılan değerlendirme haberlerinde:

"Karşı gazetelere göre cepheye yeniden kuvvetli kıtaat–ı askeriye sevk edilmişdir. Ali İhsan Paşa karargâh-ı umumiyesine azimet etmek üzere Ankara'dan mefare katetmişdir." denilmektedir. Görüldüğü üzere bir taraftan sulh konuşulurken bir diğer yandan muhtemel savaş için hazırlıkların yapıldığına dair kamuoyuna bilgi paylaşımı gazetenin sayfalarında yerini almıştır (Ahali, 13 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

"Şark Meselesi ve Müttefikler" başlığı altında Londra-Times gazetesinde yer verilen habere daha sonra Paris basınında yer verilmiş, buna cevaben kaleme alınan haber Ahali gazetesinde şu şekildedir. Deniliyor ki: *"Biz, Türklerin arzusu veçhile Anadolu'nun Yunanlılar tarafından tahliye edildiği takdirde Düvel-i İtilâfiyenin menfaatini gözeterek şark sulhunun imza edileceği kanaatindeyiz. Zaten bunu daha evvelce de söylemişdik. Bu mesele hakkında cereyan etmeğe başlayan İngiltere- Fransa müzakeratının, daha iyi bir safhaya dâhil olabilmesi için, bir iki hafta tehir edildiğini görüyoruz. Fikrimizde aldanmıyorsak bu intizar haftalarının bize (nasıl hazırlanmamızı) öğretmelerini şiddetle arzu ediyoruz."* ifadeleriyle sulhun Yunanlıların Anadolu'dan çekilmesine bağlı olmak şartıyla mümkün olduğu bu haberde bir kez daha vurgulanmaktadır (Ahali, 14 Kânûn-ı Evvel 1921: 2). Gazetenin aynı sayfasında *"Şark Ahvali"*ne dair habere yer verilmiştir. Burada: *"İstanbul-Kilikya'dan yetişen takviye kıtaatıyla bir kat daha kuvvetlenen ordumuzun pek yakın bir zamanda İzmir'e doğru umumi bir taarruz icra edeceğine dair mevsuk haberler almaktayız*." (Ahali, 14 Kânûn-ı Evvel 1921: 2) 1921 yılının sonlarında basında Türk ordusunun yakın bir zaman içerisinde taarruza geçeceğinin haberde vurgulanması döneme dair kamuoyuna yapılan dikkat çeken bir paylaşımdır. Mustafa Kemal Paşa'nın komutanlığında Eylül 1921 Sakarya Muharebesi'nin zaferle sonuçlanması Türk milletinin galibiyetine olan inançta önemli rollerden biridir. Sakarya Zaferi sonrasında Fransızlarla Ankara Antlaşması'nın imzalanması ve Anadolu'da meydana gelen gelişmelerin Bulgaristan'a, Ahali'ye yansıdığı görülmektedir.

Ahali gazetesinde yer verilen ve aslında Millî Mücadele'nin zafere ulaşmasındaki kararlılığa işaret eden yazının başlığı da *"Anadolu'da İman"* şeklindedir. Burada Anadolu'dan gelen haberleri okuyuculara *"...nakletmekten ziyade erkân-ı inkılabını, erkân-ı zafer ve muvaffakiyetini yazıyor ve karilerini yalnız bu nokta ile alakadar kılıyor. Anadolu'dan aldığımız mektuplar pek çok. Bizzat Paşa Hazretleri de başta bulunmak üzere garkı iltifatları eyleyen zevatın kafası, mücahedemizi alkışlamakta, sebatımızı temenni etmektedirler. Bu cümleden olmak üzere Trakya ihtilalinde fikirleri, imanları ve silahlarıyla başmuharririmize hidmet etmiş olan gençlerimizden bazıları Bulgaristan'da kaldığı gibi bir kısmı da Anadolu'ya geçmiştiler."* ifadeleriyle izlenen yayın usulü hakkında da açıklamaya yer verilmektedir. Haberin devamında bizzat gazetenin başmuharriri olan Mehmet Behçet Bey'e gönderilen bir mektuba yer verilmekte: "*Anadolu kahramanlarının zinde imanları hakkında sahih bir haber vermek ve bu kahraman orduya yardım hususundaki gayretlerini bir kere daha tazelemek meramıyla aynen neşrediyoruz."* denilmektedir (Ahali, 24 Kânûn-ı Evvel 1921: 1).

Türkler ve Yunanlılar arasındaki ihtilafların çözümüne yönelik Düvel-i Müttefike murahhasları ile toplanıncaya kadar geçen sürede Yunanistan'da durumun günden güne fenalaştığı bildirilmekte ve *"Atina hükümetinin tuttuğu yolun nasıl bir uçurumla neticeleneceğini anlamak istemediği"* değerlendirmesinde bulunulmaktadır (Ahali, 18 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

"Türkiye Davası ve Neticeleri" başlığı altında ise Türkiye adeta ateşler içinde yatan bir hastaya benzetilmekte ve verilen mücadeleye değinilerek Millî Mücadele'nin diğer milletlere örnek teşkil edeceği vurgulanmaktadır. *"Hemen her Türk kalbi her Türk kulağı ve alelhusus cihan işleriyle uğraşmak isteyen her politikacı yüreği bu gün yalnız bir şeyle alakadar bulunmak istiyor:*

Türkiye davası ve neticeleri!..

Şehid-i hürriyet Namık Kemal Bey'in dediği gibi:

Küçücük bir aşiretten cihangirane bir devlet çıkaran Anadolu mücahitlerinin üç seneden beri döküp durdukları alkanların kızıl tomurcukları ne zaman çiçek açacak ne zaman bütün bir İslam âlemine felahı saadet közleri serpecektir? İşte size öyle mühim bir nokta ki bunu bugün için hala muktedir olabilecek bir politikacıyı analar henüz doğurmamıştır.

Şu kadar varki ecdadımızın dedikleri gibi perşembenin gelişi çarşambadan istidlal edecek olursak diyebiliriz ki Anadolu bugün için kırkbir buçuk derece harareti muvaffakiyetle atlatan ağır bir hasta gibidir. Ve bu hasta, hiç şüphesiz bundan sonra gelecek günler için biraz mütekayyit, biraz perhizkâr ve hâsılı bir nebze basiretkâr davranacak olursa kefeni bütün bütün yırtmış olmak muzafferiyeti şöyle dursun boyunlarındaki kement esareti hala kıramayan bir nice millet ve hükümetlere parlak bir numune-i emsal hayat ve cihad olacaktır.

Anadolu mücahidleri üç senelik uzun bir gayret ve fedakârlık devresinden sonra Türk'ün hakkı hayat ve hâkimiyetini tamamen tanıttılar ve altıyüz senelik Osmanlı tarihinin kaydetmediği hamasetleri göstermek suretiyle âlemde yeni bir devr-i tarih açtılar. Bu inkılap Sevr Muaheyedesi gibi kanlı bir kemend-i esaret olan muahedenin ta temelinden sarsılmasını, rüyalarımızda bile bir daha kavuşmamıza ihtimal verilmesi mahal olan eski memleketlerin yeniden Türk sancağı altına girmesini, en münevver ve azimkâr rical-i siyasinin Malta Adası'ndan yine o adanın hususi vapurlarıyla yurtlarına dönmelerini icap ettirdi; bundan maada da Türkün hayat-ı siyasiye ve içtimaiyesinde mühim terakki amilliği yapan yeni nizamlar, yeni kanunlar, yeni usullerle yeni bir devlet makinasının kurulmasına sebebiyet verildi. Türk, henüz ucu gelmeyen şu üç senelik muhabere de salahının zafer hediyeleri olmak üzere yukarıdaki mazhariyetlere erişmiş olmakla beraber diğer bir manevi zafer daha kazandı: Şarkın ve Garbın umum mağdur milletlerine hayat ve cidal örneği olmak.

Anadolu'daki Türk davası bütün bir kâinata anlattı ki ölümden korkmayanlar, hayat zevkine fazla meclup olmayanlar hayat ve istiklallerini ölümün kanlı gözlerini patlatarak alırlar. Ve bütün bir cihan-ı kahr ve musibete rağmen yine yaşarlar imiş.

İrlandalılar, Mısırlılar, Yemenliler ve bütün bir istiklal hasretkeşi milletler, Anadolu davasını cihanı sarsan neticelerini gözleriyle gördükten sonra silahlarını sarılarak postlarını kurtarmak davasına koyulurlar.

Hayat-ı aleme yeni bir sır ve cereyan veren Anadolu'nun şu neticeler aynı samimelkalp temenni ediyoruz ki sinelerinde hala mağlubiyet kamasının saplı durduğunu hisseden diğer millet ve hükümetlerde de gönlümüzün dilediği hüsn-ü tesiri yapsın ve cihan artık felah ve saadet devirlerine erişerek tahkim ve esaret bu kağilerinden yakasını kurtarsın.!..." (Ahali, 19 Kânûn-ı Evvel 1921: 1)

Times gazetesine dayanarak verilen haberin başlığının *"İtiraf"* olarak verildiği görülmektedir. Yunanlıların Şark'ta sükûnetin teminine yönelik verdikleri sözleri tutmadıkları gibi bizzat kendilerinin çiğnemiş bulundukları vurgulanmaktadır. Hatta Yunanlıların adeta itilaf zemini aramaya koştuklarına dikkat çekilmekte ve bundan sonra kendilerine destek olma yerine şarkta makul şartlarda sulhun sağlanması teklifi yönünde hareket edilmesi gerektiği belirtilmektedir. *"Avrupa menafi-i iktisadiyesi bu kabil gayri mümkün tatbik işlerle sektedar edilmemelidir"* değerlendirilmesiyle de Avrupa'nın iktisadi menfaatleri açısından da durum olumlu görülmemektedir (Ahali, 19 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

Bu günlere ait bir diğer haberde ise İzmir'de bulunan Yunan Ordusu içerisinde bulunan iki yüz Makedonyalı Bulgar silahları ve makinalı tüfekleriyle birlikte merkez Türk ordusuna teslim oldukları bildirilmektedir. Bu gelişme, Yunanlıların Anadolu'da giriştikleri macerada içine düştükleri durumun güçlüğüne işaret etmektedir (Ahali, 19 Kânûn-ı Evvel 1921: 1).

Ahali gazetesinde Cemal Ziya tarafından kaleme alınan *"Cihan Muvazenesi ve Siyasi Teveccühler"* başlıklı yazıda Millî Mücadele'nin bu tarihe kadar yürütülen safhasının Türkler açısından ümit vadettiği sezilebilmektedir. *"...Biz; İki seneden beri istiklal-i ihtilali*

içerisindeyiz. İhtilalimizin en çetin hususunuel hamd idaremizin ve imanımızın kuvvetiyle atlattık.

Cihana anlattık ki Türk şarkda daima bir emel olarak kalacaktır. Onu bu emellik vaziyetden çıkarmağa matuf olan adam siyaseti badema ağızlara alınamamaya mahkûm olmuşdur. Mevcudiyet ve istiklalimize kasd eden hain düşmanımızın artık tırnakları söküldü. İnşallah yakın bir atide Eskişehir mavrasından ve Afyonkarahisar'a sırtlarından esecek kuvvetli kasırga Anadolu'nun haremine ufunet saçan katil varlığı olanca leşiyle İzmir sırtlarına gömecekdir.

İhtilalimizin İki yılı geçen çetin demlerinde genç sedarlarımızın iradeleriyle gösterdikleri harukuladelikleri genç diplomatlarımızda siyaset sahasında göstermekden hali kalmadılar. Öyle bir vaziyetde idik ki iki makûs kutbu temsil eden şark ve garb siyasetlerini menafii milliye ile telif ederek tatbik mecburiyetinde bulunuyorduk. Bu pek çetin ve pek nazik işi de [efendimli] ve [temanalı] şekilperest ve yapma siyasetler değil harekât-ı milliyenin genç zekâları bütün parlaklığıyla temin etdiler." (Ziya, 1921: 1)

Yunanistan'ın Anadolu macerasında düştüğü zor duruma değinilerek İzmir'in Yunan idaresi altında muhtariyet uygulanmasını teşvik etmekle bir şey kazanamayacakları belirtilmekte ve *"...Her nasılsa Yunanlıların Asya emellerini tahrik ile iktisaden mutazarrır olduk. Şimdide Yunanlıların Anadolu'da daha ziyade kalmalarına müsaade gerek Yunan ve gerekse bizim için pek pahalıya mal olacaktır.*

Şark ahvali evvelce müttefikler tarafından vazi'i edildiği çerçeveden çokdan çıkmışdır" (Ahali, 22 Kânûn-ı Evvel 1921: 2)değerlendirmesinde bulunulmaktadır.

Mondros sonrasında başlayan işgalleri kabullenmeyip milletçe mücadeleye girişen Türk milletinin lideri Mustafa Kemal Paşa ile ilgili kaleme alınan yazı dikkat çekicidir. Burada diğer hastalıklara benzemeyen yeni bir hastalığın türediğini ve *"buna (Kemal Paşa hastalığı) derler"* ifadeleriyle birlikte devamında *"Bu Anadolu ve Kemal Paşa hastalığı bizi o derece sardı ki hemen diğer ahlakı kusurlarımızın tashihine çalışacağımız yerde bu defada ona dayanmak, ondan meded beklemek hastalığıyla mesab olduk"* ifadelerine yer verilmektedir. Yazının devamında: *"Efendiler; Kemal Paşa, Türkün bütün tarihlerine bir düşünce noktası teşkil eden son ve en muazzam harikasıdır. Ve böyle bilinen bir adam değil yalnız Türklerin ve fakat umum dünya milletlerinin alkışlarıyla yâd ediliyor, dudaklarıyla takdis olunuyor. Fakat mademki bu milli kahraman bizimdir. Ve bizden yetişmişdir; Onunla fazla uğraşıb da buradaki içtimai varlığımızı ihmal etmek gibi çocukluklar yapmamalıyız. Nede olsa biz Kemal Paşa'nın haberlerine havadislerine intizarımızdan ziyade onun zaferlerini temine medar olacak dualarımızlaparalarımızı ona yollamalı, ondan sonra da buralarda ancak kendi gayretimiz, kendi imanımız, topluluğumuzun atacağı kendi yumruğumuz sayesinde yaşayabileceğimizi düşünerek bu yolu temine çalışmalıyız. Yoksa şu dakikada ona*:

> *-Bulgaristan'daki Türkler işlerini, güçlerini bırakmış senden haber soruyorlar!. Deseler, emin olmalıyız ki onunda vereceği cevap şu olacaktır.*
> *-Baba zenginliğiyle öğünmekde mani yok; çalışsınlarda kazansınlar..."* (Derviş, 1921: 1)

"Tan" gazetesinden alıntı ile verilen haberde Cemiyet-i Akvam'dan barışın sağlanmasına yönelik beklentilerin gündeme getirilerek vurgulandığı görülmektedir. *"... Niçün Cemiyet-i Akvam tarafından, Ankara hükümetinin kabul edilebileceği ve aynı zamanda Hristiyan ekalliyetlerin hukukunu himaye edecek bir suret-i hal düşünülerek Kral Konstantin'i Yunan ordusunu Anadolu'dan çekmesi için davet ile şark sulhu temin edilmiyor."* sorusu ile o günlerde sulhun biran evvel sağlanması açısından Yunan ordusunun Anadolu'dan çekilmesine bir kez daha dikkat çekildiği görülmektedir (Ahali, 23 Kânûn-ı Evvel 1921: 2).

Millî Mücadele'nin 1921 senesi içerisinde yürüttüğü savunma savaşları ve son olarak kazanılan Sakarya Savaşı'nın sonundaki galibiyetin ardından Ahali gazetesinde yer alan değerlendirmeler bu günlerde Yunanlılara bakışı sergiler niteliktedir. Mesela Bulgaristan'da çıkan bu gazetede bu günlerde verilen başlık *"Eceli Gelen"* olarak verilmiştir. 1921 yılının

son günlerinde kaleme alınan yazıya bu başlığın verilmesi aslında henüz taarruz savaşına girmemiş olan Türk ordusuna ve Türk milletine duyulan güveni simgeler niteliktedir. Yazı, *"Türkün kıymetli sözlerinden biride: 'Eceli gelen kelb cami duvarına pisler!' mealindedir. Yunanlılar, bu günkü halleriyle kabalığı nisbetinde manalı olan şu kıymetli ecdad sözüne ne güzel bir misal teşkil etmektedirler"* ifadeleriyle başlamakta ve adeta Türk milletinin karşı karşıya bırakıldığı süreci gözler önüne sermektedir. Venizelos'un giriştiği Anadolu macerasına dair yapılan değerlendirmede:

"Venizelos'un garip kafasında hazırlanan büyük Yunanistan haritası büyüye büyüye o dereceye geldi ki işte bu gün o muazzam haritanın etkilerini tutabilmek hususunda siyasi ve askeri, sarf edilen bunca imkânlara, yapılan bunca fedakârlıklara rağmen kabil değil iktidar gösteremiyorlar; Allah diye yatağına sarılan Türk oğlunun haşmetli saldırışlarından yakalarını kurtaramıyorlar" şeklindedir. Ayrıca yazının devamında İngiltere'nin Yunanistan'a verdiği desteğin ne derecede olduğu da vurgulanmaktadır. Deniliyor ki: *"Üç seneden beridir ki İngiliz tankları, otomobilleri, İngiliz topları, İngiliz silahları ve zabitleri, fevç fevç Yunan Ordusu'nun gerisini tıkamaya çalıştılar; Avrupa muhafili siyasiyesi yalnız Yunan delegelerine kucak açtılar; müttefik hazineleri yalnız Yunan emrine amade oldular fakat bütün bunlara rağmen ne efsunların kalbine bir cesaret, ne kumandanlarının kokmuş dimağlarına bir hassayı kıyaset… hulasa şu, Anadolu'yu ıslaha giderken evindeki yangını söndüremeyen mefluç orduya bir şey yapamadılar."* (Ahali, 30 Kânûn-ı Evvel 1921: 1) Yazının devamında Yunanistan'ın, rüyasında dahi göremeyeceği güzel yerlere, mesela Selanik'in, Makedonya'nın en bereketli ve en verimli kesimlerine yerleştikten sonra "*asla ses çıkarmamalı ve ağzındaki kemiğin kıymetini inkâr etmemeliydi."* ifadeleriyle Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından yayılmacı siyaseti vurgulanmaktadır.

"Her nedense daha ?! (Venizelos) bu noktayı ihata edemedi. Ve havadan gelen bütün şu nimetlerden istifade edipte memleketin refah ve saadetini kurmağa çalışmadı.

Lakin zaman, ne kahır bir mürebbi-i biamandır. İşte bugünkü hadisat bütün vuzuhuyla gösteriyor ve en kahır neticeleriyle anlatıyor ki Yunanistan'ın hak ve mantıktan uzak bir şekilde büyümesi için yapılan büyük Yunan haritasını yine aynı milletin otuz kırk senede yetiştiremeyeceği insan kümeleri- yekdiğerini vurarak ve yekdiğerinin kızıl kanlarını içerek- küçültmeğe çalışıyorlar.

Allah'ım ne yaman tecellilerin var!...." (Ahali, 1 Kânûn-ı Sânî 1921: 1)

İngiltere'nin menfaatleri doğrultusunda izlediği politikalar üzerine yapılan değerlendirmeleri içeren *"Kördüğüm"* başlıklı yazıda:

"Şarkın ve bütün cihanın huzur-u emniyetini celb eden kara bir nokta, katı bir kördüğüm var idi. Bu kör düğüm, bu ezeli siyah nokta şarkda çarpışan iki devlet menafii idi: Türkiye- İngiltere.

Kim ne derse desin, kim ne suretle tefsir ederse etsin bir hakikat –i mütezahir var ki bunu inkâr etmek manasız olurdu: Mübid İngiliz-Türk kavgası.

Ma'hud Vrangel ordularından başlayarak Sakarya vadilerinde boylarını ölçmeğe çalışan Yunan ordusunun o mütemadi akınlarına varıncaya kadar İngiltere daima tali bir kuvvet arkasında gizlenerek evvela Rusları, saniyen Türkleri tahdide, bu suretle de şark muvazenesini daima İngiliz emperyalizmi menfaatine uydurmağa cihad etdi.

Ruslar, Vrangel'in milyonlara baliğ olan ordularını kurarken daima büyük ve emperyalist bir hükümetle muhasemede bulunduklarını düşündüler, Türklerde Yunanlılarla çarpışırken… Daima düşündüler ki bu kör düğümün açılması, Yunanlıların bütün bütün tepelenmesiyle mümkün değildir.

Bu kanaat saikesi iledir ki Türkler, hattı on sene, on beş sene için muharebeyi uzatmakdan perva etmemeğe karar vermişler idi. Çünkü garbden çekildikden sonra yegâne dayandıkları son yurdun saadeti, ona haris olan diğerlerinin felaketiyle mümkündü. Evvelki nüshalarımızın birinde mahiyet-i siyasiyesini uzunve derin anlatmağa çalışdığımız İngiltere

bu çelik Türk inadı önünde ısrar etdikçe salah-ı âlem namına müsbet bir neticenin elde edilemeyeceğini anlamış ve şarkdaki siyasi nüfuzunun temini için başka bir yoldan yürümeği daha elzem bulmuşdu.

Biz, o satırlarda Fransa ve İtalya'dan sonra bir gün gelip İngiltere'nin de Ankara'ya yanaşacağı ihtimallerinden bahsetmiş, onun da bu siyasi pişdarlardan sonra itilaf çareleri taharririne başvuracağını bildirmişdik.

Bu meselede hangi tarafdan aldanacağını şimdiden kestirmek mümkün değil isede bu son politika neticesinde kurnaz çıkacak tarafın şarkın ve bütün cihan ahvalinin bugünkü katı kör düğümü çözeceğine şüphe etmemek lazım gelir.

Mademki en nihayet İngilizlerde İnebolu yollarına adam döktüler ve mademki İngilizlerde en nihayet Ankara hükümeti ile miyanede bir zemin –i itilaf aramağa koyuldular; şu halde yarınki şark sulhuna şimdiden emniyetle bakmak cesaretini kendimizde bulabiliriz. Çünkü hayatında birçok tebessümler, birer mukaddime-i vassal şeklinde tecelli etmişdirler." (Ahali, 1 Kânûn-ı Sânî 1921: 1)

1921 senesinin başlarında Türk illerinde Yunanlılar tarafından girişilen ve asayişi bozan bazı olaylara da yer verilmektedir. Burada dikkat çeken olay Türklerin kendi aralarından yanlış faaliyetler içerisinde bulunanlardan bahsedilmesidir. Gelişmeler şu şekilde aktarılmaktadır:

Yunanlıların Trakya Bulgar ve Müslümanlarına karşı tatbik etmekde oldukları kahru imha usulünün vicdanları sızlatan neticeleri müselsel bir tarzda hala devam edüp durmaktadır. Bu feci silsilenin bir kısmından bahs olan ve dünkü posta ile gelen hususi bir mektubun bazı fıkralarını aynen derç ediyoruz:

Trakya'da vaziyet günden güne fenalaşmakdadır. Emniyet-i can ve namus, emniyet-i servet ve ticaret katiyen kalmamışdır. Yunan hükümetinin hususi bütçeleri sefil ve namussuz bazı Bulgar ve Türkleri satın almış, bu suretle de Trakya'da namussuzlardan mürekkeb bir hafiye teşkilatı vücuda gelmişdir. Müslümanın Müslümana, Bulgar'ın Bulgar'a emniyeti kalmadığı gibi eşkıya batakları olan köylerde hiçbir ferdin tarlasına bağcesine ve hatta komşusuna gitmeğe cesareti kalmamışdır. Uzunköprü civarında Çupköy Karyesi bundan beş gün mukaddem yiğirmi beş kişilik bir Rum çetesi tarafından basıldı. İki Türk çocuğu katledildi, köyün cıvanları gasb edildi, ileri gelenlerden pek çoğunun paraları alındı.

Ertesi günü hükümete vukubulan şikâyet üzerine: 'Oraya girenleri siz yanlış görmüşsünüz; onlar Rum çetesi değil; Bulgar çetesi idi. Biz onları takib ediyoruz' dediler.

Kırk kilisenin Kızılcık Dere nam köyünde Ali Ağa isminde fakir bir köylünün evine sabaha karşı iki Rum girdi ve karısının boynunda asılı duran iki Osmanlı altununu alarak ve kendisini fena halde darb ederek defoldular.

Bu felaketler yetişmiyormuş gibi vilayet merkezinde toplanan beş on alçak hala Türklerin namuslu kesimlerini müzeverlemekle, onları Yunan hükümetine karşı (anarşist) diye göstermekle uğraşıyorlar. Bu alçaklardan biride mütareke senelerinde Edirne polis müdiriliğinde bulunmuş olan (Fuad) namındaki muavindir. Bu herif Anzavur edebsizinin maiyetinde aylarca dolaşdıkdan sonra bu defada kendisi için himaye kucağı olan Yunanlıların eteklerine yapışdı. Şimdi, Edirne'de Yunanlılara satılmak için yapmadığı namussuzluğu bırakmıyor.

Bu hal ile Edirne ve civarında hayat-ı İslamiye büsbütün mahvolmuşdur. Umum Türk ve Bulgar ahali vatanın bu namussuz çetecilerden kurtulmasına dua ediyoruz." (Ahali, 1 Kânûn-ı Sânî 1921: 2)

Ankara'da bulunan Parisli bir gazete muhabiri gazetesine atideki telgrafı çekmişdir:

"Londra'da bulunan Yunan heyet-i murahhasası faideli hiçbir neticeye derdest olamadan dönmek mecburiyetinde kalmışdır. Milli Türk ordusu yeni bir taarruz hazırlığı için kemali faaliyetle çalışmakdadır. Milli hükümet, her dürlü ihtimale birçok tedabir-i muhimme

ithaz etmişdir. Mustafa Kemal Paşa, refakatinde Fevzi Paşa mevcud olduğu halde, umum cepheleri teftiş etmiş ve geçende karargâh umumiyesine avdet etmişdir. Kemalistler, her ne kadar askeri hazırlıklarını gizli tutmağa çalışıyorlarsa da hariçden dikkatle bakan gözler milli hükümetin yeni ve amansız bir taarruz için hazırlanmakda olduğunu anlayabilir." (Ahali, 5 Kânûn-ı Sânî 1921: 2)

"Yunanlılar Rumeli'nden ve bilhassa Trakya'dan Türkleri hicrete mecbur etmek için herbir vasıtaya müracaat ederek var kuvvetlerini sarf ediyorlar ve bu uğurda külliyetli miktarda para da sarfetmekten çekinmiyorlar. Hicret edenlerin yerine Rumları iskân ediyorlar.

Rumca (Puroya) gazetesi yazıyor:

İzmir'deki Yunan veliahtının sarayında bulunan maiyeti askerleri sarayın duvarlarına (yaşasun Venizelos) diye yazdıklarından bütün maiyeti askeri tebdil edilmiş ve yerlerine diğer efrad ikame edilmiştir. Yunan ordusu biran evvel terhisini istemektedir." (Ahali, Kânûn-ı Sânî 1921: 2)

"Harp Etmeyeceklermiş" başlığı ile Atina kaynaklı paylaşılan haberde halkın siyasi ve iktisadi büyük buhranlar içerisinde olduğu belirtildikten sonra *"Herkes bir an evvel Anadolu ve Trakya'nın tahliyesini kemal-i meserretle beklemektedir."* ifadeleriyle aslında Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden önce Yunan kamuoyunun Yunan ordusunun Anadolu'da giriştiği maceradan umudunu kestiğini göstermektedir (Ahali, 16 Şubat 1922: 2).

Ahali gazetesinde "*Son Anadolu Haberleri"* başlığı ile Ankara muhabirine dayanarak haberlerin paylaşıldığı görülmektedir. Bunlar arasında İzmir'den gelen yolcuların verdikleri bilgiler de mevcuttur. Buna göre İzmirli Rumlarla Yunan askeriyesinin mevcut vaziyetten bedbin olduğu ve bütün bu felaketlerin sebebi olarak İngilizlerden şikâyet etmekte oldukları belirtilmektedir. *"Al'el-umum efrat arasında Yunanistan'ın İzmir'i muhafaza edemeyeceği kanaati ve terhis arzuları hüküm fermadır. Mezunen cepheden ayrılanlar bir daha kıtalarına avdet etmemektedirler"* (Ahali, 9 Mart 1922: 1) bilgisinin paylaşılması Sakarya Zaferi sonrasındaki aylarda Yunan ordusunda hâkim olan moralsizliği gösterir niteliktedir.

"Yunan Rezaletleri" başlığı ile verilen haberde: "*Yunanlıların, İzmir'in Çeşme kazası ahalisinden bir Müslüman kızını cebren tensir ettirerek İzmir'e göndermişlerdir. Zavallı kızcağız elyevm Polis Müdüriyetinde bulunmaktadır.*

Yunanlılar Şark-ı Trakya'da 29-31 yaşlarında bulunan Müslümanlardan asgari dört yüz, azami bin dirahmi bedel-i nakdi almaktadırlar.

Yunanlılar Kütahya ahalisini, tahkimat yaptırmak için cepheye sevk etmekte ve gitmek istemeyenlerden beşer altın ceza-yı nakdi almaktadırlar." (Ahali, 9 Mart 1922: 1)

Sonuç

Bulgaristan'da çıkarılan süreli yayınlar arasında yer alan Ahali gazetesinin Millî Mücadele yıllarına ait nüshalarından seçilen haberlerle Türk milletinin Anadolu'daki İstiklâl Mücadelesi'nin belli safhaları hakkında Bulgaristan Türklerine bilgiler paylaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele ve İstiklâl Mücadelesi'ndeki yerine dikkat çekilmekte ve 1921 yılının sonlarında artık İngiltere'nin müttefiklerince Anadolu'da yalnız bırakıldığı ve planlarını uygulamada sıkıntıya düştüğüne işaret edilmektedir. Bu aylarda sulh ile ilgili şartların basına yansımakla birlikte Yunan ordusundaki fikir ayrılıklarına dikkat çekilmektedir. Bu haberler gazetede konu edilirken dönem basınında sıklıkla yer alan diğer bir mesele ise Yunanlılar tarafından işgal ettikleri yerlerde yaptıkları zulümlerdir. Tüm bu hususlarla birlikte 1921 yılı sonlarında Türk ordusunun pek yakın zamanda İzmir'e doğru taarruza geçeceğinin ifade edilmesi dikkat çekmektedir. Ahali gazetesinde yer verilen değerlendirmelerde Anadolu'nun Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde zafere olan inancının Bulgaristan'da yaşayan Türk-Müslüman halkla paylaşıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Süreli Yayınlar

Behçet, M. (1921, 28 Teşrîn-i Sânî) [Başlık okunamadı], *Ahali*, s. 1.

Derviş (1921, 20 Kânûn-ı Evvel) Kemal Paşa'dan Ne Haber?, *Ahali*, s. 1.

Ziya, C. (1921, 20 Kânûn-ı Evvel) Cihan Muvazenesi ve Siyasi Teveccühler, *Ahali*, s. 1.

Ahali (1921, 29 Teşrîn-i Sânî) [Haber], s. 1.

Ahali (1921, 10 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 13 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 14 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 18 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 19 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 1-2.

Ahali (1921, 22 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 23 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 2.

Ahali (1921, 24 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 1.

Ahali (1921, 30 Kânûn-ı Evvel) [Haber], s. 1.

Ahali (1921, 1 Kânûn-ı Sânî) [Haber], s. 1-2.

Ahali (1921, 5 Kânûn-ı Sânî) [Haber], s. 2.

Ahali (1922, 16 Şubat) [Haber], s. 2.

Ahali (1922, 9 Mart) [Haber], s. 1.

Tezler

Ertürk, S. (2005) *Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Kitap ve Makaleler

Hasanoğlu, E. (2022) Bulgaristan Basınında Türklerin Ehemmiyetli Bir Temsilcisi: Koca Balkan Gazetesi, S. Nurdan ve M. Özler (Haz.), *XVIII. Türk Tarih Kongresi 1-5 Ekim 2018, III. Cilt, Kongreye Sunulan Bildiriler, Osmanlı Tarihi ve Medeniyeti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 343-370.

İslam, A. (2001) Balkanlarda Türkçe Basın Hakkında Bir Değerlendirme, *Bilig*, 19, 53.

Velikov, S. (1964) *Bılgarskata Obstestvenost i Natsionalno Osvoboditelnata Borba na Turskiya Narod 1919-1923* (Türk Halkının Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Bulgar Kamuoyu 1919-1923), *İstoriçeski Pregled*, 4, 70.

Yaşarov İsov, M. (2016) Bulgar Basınında Türkiye Cumhuriyeti'nin İlanı, Çeviren: S. Cömertel, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 103.

Ek 1

"Pek Aziz Behçet'e:

Bulgaristan'dan ayrılırken: Yazdığım son mektubumla nasıl bir maksat peşinde nereye doğru yollandığımı arz etmiştim.

Henüz ilk adımda idi ki, Karadeniz'de Giril vapurunda bir Yunan Torpidosu tarafından tevkif edilerek esir sıfatıyla Atina'ya götürüldüm. Gerçi dört aylık esaret hayatı beni muvakkaten durdurdu. Ve en mukaddes arzularımın husulüne mani oldu ise de bu tevkif damarlarımdaki ecdat kanını döktürememiş milli heyecanlarımı kabil değil kıramamıştı. Bilakis şu dört uzun ayın her geçen günü kanımı daha ateşleyen bir aşk-ı cidal ile tutuşturdu, imanımı daha sert kuvvetlerle iyileştirdi. Nihayet günün birinde tazyik gevşedi ve ilahi bir kuvvet beni bu büyük gayeme doğru kuşlar gibi uçurdu. Bugün artık silahımın barut ve kan kokan namlusuna dayanmış, Türk yurdunun hemşireyi cennet olan Türk ilinin mübarek havasını teneffüs ediyorum.

Bundan sonra hisseme düşen vazife koşmak, yorulmak, sarsmak ve sarsılmamaktır. Yarın, belki İzmir'in veya bedbaht Edirne'nin aziz vatan topraklarının ağlayan arasında bir kol, bir bacak veya kafa olarak kalacağım. Fakat emin ol ki kardeşim, o kol, o kafa bir gün gelecek istiklal-i milliyemizin sancağı altında yine bir ruh, bir iman ve sade bir azim ve ümit olup yaşayacaktır.

Siperde bu şerefli neticeyi düşündüğüm anda yanıma gelen sarı bıyıklı genç bir mülazımı evvel bana kendisini (Sabık Malkara Jandarma Bölüğü Kumandanı Ali Galip) diye tanıttı. Yarabbi! Bu sima ne kadar da seni andırıyordu?

Bu munis yüzün şen ve sevimli Behçet'ten asla farkı yok idi. Muhasebemizin neticesi şüphelerimi izale etti. Ve ağabeyin, senin muazzez hatıralarını bende yeniden canlandırdı.

Kim derdi ki Edirne gençliğine bir aşiyan olan (Ahali Yurdu)nda görüştüğüm ağabeyine burada, aynı emel aynı mukaddes gaye uğrunda, aynı kanlı siper içinde buluşacaktık.

Behçet! Beni ve içinde bulunduğum güzel Türk yurdunu yalvarırım sana unutma! Ölürken dahi diri kalacak son küçük parçamın ve susamış ruhumun takdisine şitab edeceği büyük (Türklük) yanında sen de vücut bulacaksın Behçet. Senin ruhuma ve milletime o kadar yakınlığın var, iman et! Mustafa Cemaller İslam cennetinin köprülerine kavuşmak üzere küçücükler fakat vatan kurtulacak, Türk evladı ağlayan gözlerini silecektir.

Türkün şerefi, ananesi tarihi yaşarken alsancağına makûs olan tecim ve helalliğin; Türkün koluna bende esaret vurulur mu? Göklerdeki ayyıldızı düşün… Bu ölür mü?

Türkler Anadolu topraklarını al kanlarıyla sularken Bulgaristan Müslümanlarının da orada mekteplerine ehemmiyet vererek çocuklarını dindar ve müteşebbis birer Türk gibi yetişdirmek suretiyle çalışmaları lazımdır. Sen ve kıymetli (Ahali)nin bu vazifeyi bütün tasvirlerimin üstünde yapacaksınız.

Her Türkün, milletine azami hidmetler ifasıyla mükellef olduğu şu mühim hallerde senin Balkan illerinde kalmakla ifa edeceğin vezaifin büyüklüğü burada yapacağın maddi hidmetlerin en mühimlerine bile faiktır. Binaenlayh oradan, sakın ayrılma Behçet'ciğim.

Çorbacı Yani'nin İzmir kordonlarında döküldüğünü işittiğin gün eski arkadaşlarını yine etrafında göreceksin buna emin ol ve sana verdiğimiz sözlerden henüz dönmediğimize inan Behçet.

Mektubumu artık bitirdik değil mi! Haydi bakalım, sen de cevap yaz. Anna'nın [*] ellerinden öptüğümü kendisine yaz. Uzat ellerini öpeyim kardeşim.

14 üncü fırkanın 12 inci alayı ikinci tabur ellinci bölük mülazımı Mustafa Cemal

[*] Bütün bir Edirne gençliğine valide olan o zavallı kadın şimdi suskun dakikalarında bile vatanda hicran ve teessür… bir yığın toprak…." (Ahali, 24 Kânûn-ı Evvel 1921: 1)